

Přehled peruánské flory a fauny

Můj přehled se týká pouze oblastí, které v Peru plánujeme navštívit, vůbec jsem se tedy nezabýval pestrou florou a faunou peruánské **Amazonie**.

Zvláštní pozornost jsem věnoval potenciálně nebezpečným živočichům, tj. pavoukům, štírům a hadům. Cestovní kanceláře většinou svým klientům namlouvají, že mimo **Amazonskou nížinu** se žádná taková havěť nevyskytuje, ale i můj přehled ukazuje, že neříkají pravdu.

Kromě poměrně neškodných **tarantulí** v Peru žije i **pavouk houslista**, který patří k nejjedovatějším pavoukům světa, u pobřeží Tichého oceánu můžete při troše smůly šlápnout na extrémně jedovatého **korálovce pouštního**, a dokonce i v turisticky atraktivních lokalitách, jako je okolí **Cuzca** nebo **Machu Picchu**, vám hrozí uštknutí některým z nebezpečných chřestýšovců rodu **křovinář**.

Rostlinstvo Peru

Vegetační poměry v Peru ovlivňuje především vertikální členitost a množství srážek. Vyskytují se zde všechny možné typy krajin a terénu, nejteplejší pouště, zasněžené velehory i tropický deštný les.

Území Peru lze rozdělit do tří základních geografických celků: **La Costa** na západě, **La Sierra** uprostřed a **La Selva** na východě.

La Costa

La Costa je úzký pás u pobřeží Tichého oceánu, jehož pouště jsou vegetačně velmi chudé, roste na nich pouze několik druhů trav a křovin. V pobřežních oblastech u **Limy** se vyskytují křovinaté pahorky s unikátní florou a faunou, zvané **Lomas de Lachay**:

La Sierra

Vegetace oblasti **La Sierra** (území andských velehor) se mění v závislosti na nadmořské výšce. Husté lesy v nižších polohách přechází ve vysokohorské křoviny a louky. Vertikálně se dělí do tří hlavních podpásů:

V nejvýše položených partiích **Puna** s nadmořskou výškou 3800 – 4300 m a průměrnou teplotou 3 – 6°C se pěstují **brambory** a **quinoa**.

Qeswa (nadmořská výška 2500 – 3500 m, průměrná teplota 13°C) byla v minulosti pokryta klasickým jehličnatým lesem, ten již ale byl nahrazen **australskými eukalypty**. Pěstuje se zde **kukuřice**, **brambory** a **kiwicha**.

Yunka, ležící mezi 1200 až 1500 metry nad mořem, má oproti oběma horským oblastem vyšší průměrné teploty a dvojnásobné srážky, proto je druhově nejrozmanitější. Díky značné vlhkosti se zde daří vodomilným rostlinám a orchidejím. Západní i východní úpatí **And** jsou ideální pro pěstování **banánů**, **ananasů**, **cukrové třtiny**, **yuky** a **koky**. V údolí řeky **Urubamby** se pěstuje **kukuřice**, **brambory** a **koka**. Na svazích najdete i **broskvoně**, **hrušně** a **třešně**. Zajímavým ovocem je **aguaymanto** (**mochyně peruánská**). Asi 35 km jižně od města **Ica** se na vinici **Bodega Ocucaje** rodí jedno z nejlepších peruánských vín. Na ostrově **Taquile** v jezeře **Titicaca** sklízí **kakaové boby** a **chinovník**.

Kromě zemědělských plodin rostou v **Andách** také různé druhy travin, či nízký keř **tola**, jehož dřevo slouží jako palivo. Dominantní rostlinou horských svahů je **yareta**, která vytváří jakési ostrovy obrovských mechových polštářů, z nichž některé jsou až 3000 let staré. Domorodci s nimi rovněž topí.

La Selva

La Selva, peruánská část **Amazonie**, se člení na horskou a nížinnou podoblast. Svahy východních **And**, nazývané **La Montaña (Horní Selva)**, prudce klesají směrem k tropickým deštným pralesům **Amazonské nížiny**, tzv. **Dolní Selvy**. Ta pokrývá cca 60 procent rozlohy Peru.

Na konci čtyřdenního treku národním parkem **Huascarán** bychom měli dojít až na západní okraj oblasti **La Montaña** a prohlédnout si tam deštný amazonský prales.

Peruánské byliny

Rudodřev koka (*erythroxylon coca*), nebo též **kokainovník pravý**, je rostlina, o kterou se návštěvníci Peru zajímají asi nejvíc. Daří se jí ve vlhkých oblastech **Kordiller** v nadmořské výšce 300 až 2000 m. Kdysi se při náboženských rituálech používala jako posvátná rostlina, která zprostředkovávala sepestí s půdou a její bohyní, Matkou Země **Pachamamou**.

O jejím významu svědčí i to, že v dávných dobách slovo **coca** znamenalo obecný výraz pro rostlinu. Údajně existovala též délková jednotka jedna cocada, která byla definována jako vzdálenost, kterou člověk ušel od okamžiku naplnění úst **kokou** až po její rozžvýkání :-).

Kokové listy slouží jako surovina pro ilegální výrobu drogy kokainu, ale jejich žvýkání, popř. využití pro přípravu nápojů, je v Peru povoleno. Konzumace **koky** usnadňuje aklimatizaci na nadmořskou výšku, pomáhá od bolesti a hlavně způsobuje dobrou náladu.

Na skalnatých a kamenitých svazích **And** v nadmořských výškách 2000 až 3000 m. n. m. rostou dva příbuzné 3 až 6 metrů vysoké kaktusy, štíhlý **San Pedro** (peyotl, latinsky **trichocereus pachanosi**) a baculatější **peruánská pochodeň** (latinsky **trichocereus peruvianus**):

Obě rostliny obsahují mescalín a jiné alkaloidy, místní šamani je nazývají **kuri** (medicína) a připravují z nich rituální nápoje. Tradiční způsob zpracování spočívá v několikahodinovém povaření kůry, při kterém vzniká hustý rosol. Při obřadech se konzumuje asi sklenička na osobu. V dnešní době šamani nejprve plátky kaktusu vysuší, a poté rozdrtí v moždíři na nechutně hořký prášek, který se v množství jedné nebo dvou polévkových lžic přidává do půlky skleničky limetkového džusu. Sušina z **pochodňového kaktusu** se hůře rozpouští, ale zato vám údajně na rozdíl od prášku z **peyotlu** nepřivede nepříjemné dozvuky.

V národním parku **Huascarán** se vyskytují největší **bromélie** světa **puya Raimondii**. Samotná rostlina měří okolo 3 metrů, ale na konci svého vegetačního cyklu, který může trvat i 40 let, vytváří devět až deset metrů vysoký květ, a krátce potom umírá.

Peruánská zvířena

Ryby a pobřežní fauna

Ve vodách Tichého oceánu, ochlazovaných studeným Humboldtovým (Peruánským) proudem, se velmi dobře daří rybám (zejména **sled'ům** a **sardelím**) a dalším mořským živočichům. Blízko pobřeží lze spatřit různé druhy **delfínů**, velryb (**kosatky**, **vorvani**), a dokonce i **vydry mořské**. Pobřežní ostrůvky poskytují výtečné životní podmínky pro **kormorány guanové**, **volavky**, **pelikány**, **racky**, **tučňáky** a **tereje**. Břehy a útesy poloostrova **Paracas** obývají **tuleni** a **lvouni**, v červenci sem z andských jezer přilétají hejna **plameňáků růžových**.

Jedovatí pavouci Peru

Mimo **Amazonskou nížinu** můžete v Peru narazit na mírně jedovaté **tarantule** a podobně neškodné zástupce čeledi **koutníkovitých**. Žije tam ale rovněž 6 – 20 mm velký **koutník jedovatý** (lat. **loxosceles reclusa**), podle tmavé skvrny ve tvaru houslí na hlavohrudi nazývaný **pavouk houslista**. Není sice agresivní, a ani jeho kousnutí není bolestivé, nicméně může způsobit vážné následky. Součástí jeho jedu je vzácný enzym sfingomyelináza D, který poškozuje tkáň kůže, způsobuje její odumření, a ztěžuje hojení pokousané části těla. Pokud postižený člověk rychle nedostane antidotum, může i zemřít na následek selhání orgánů.

Peruánští škorpioni

Štíři vydrží rok nejíst, tři dny nedýchat, přežijí radioaktivitu, která by člověka zabila, i vysoké teploty nebo zmrazení. Po setmění loví většinou jiné členovce. Jsou jednopohlavní. Sameček před pářením nejprve provádí rituální tance, a pokud samičku zaujme, vypustí spermie na zem, partnerku na ně natlačí a tím ji oplodní.

V Peru můžete narazit na spoustu druhů **štírů**, žádný z nich však není pro zdravého dospělého člověka smrtelně nebezpečný.

Jedovatí hadi Peru

V pobřežních pouštích a horských oblastech **Cordiller** nás může překvapit hned několik zástupců rodu **křovinář** (latinsky **bothrops**, podčeleď chřestýšovitých, čeleď zmijovití). Ti na rozdíl od pravých chřestýšů nemají vyvinuté ocasní chřestidlo. Většinou loví v noci, ale ve vyšších polohách, při zatažené obloze, nebo v období dešťů, jsou aktivní i během dne. Převážně se plazí po zemi, ale někteří dokážou i šplhat. Živí se hlavně drobnými savci, přesto mají na svědomí nejvíce lidských úmrtí ze všech peruánských hadů. Bez ošetření umírá cca 7% obětí jejich uštknutí, po podání protijedu se mortalita snižuje na 0.5 – 3%. Jed **křovinářů** je mytoxický (ochromuje svaly), nekrotoxický (velice rychle rozkládá tkáň a způsobuje vnitřní krvácení) a hemotoxický (způsobuje rozklad červených krvinek a nadměrnou srážlivost krve). I když člověk kousnutí přežije, zasažená tkáň bývá často nevratně poškozena a končetinu je nutno amputovat.

Křovinář pestrý (**jergón de la costa**, latinsky **bothrops pictus**) je převážně noční plaz, který průměrně dorůstá délky 35 cm (maximálně 60 až 70 cm).

Žije na vyprahlých i polovyprahlých pahorcích, v údolích řek, skalnatých partiích pouští a v listnatých houštínách pobřežních polopouští v nadmořské výšce od 0 do 1800 m:

Bothrocophias microphthalmus (**jergón shushupe**) dorůstá průměrné délky 45 cm (max. až 110 cm). Je aktivní převážně v noci a živí se drobnými hlodavci.

Žije zejména v podhorských a horských mlžných a deštých lesích v nadmořské výšce 1000 – 2500 m. Vyskytuje se i v oblasti **Machu Picchu**:

Bothrops andianus je noční had, který bývá v průměru asi 40 cm dlouhý (někdy ale i 80 – 130 cm).

Obývá podhorské a horské deštné lesy v nadmořské výšce 1000 – 3300 m, často se skrývá v listí. Každoročně uštkne poměrně dost turistů, neboť se vyskytuje v turisticky atraktivních oblastech kolem Cuzca a Machu Picchu:

Korálovec pouštní (*naca-naca*, latinsky *micrurus tchudii*) je extrémně nebezpečný had, jehož jed poškozuje nervovou soustavu. Na rozdíl od **křovinářů** patří mezi denní živočichy. Průměrný dospělý jedinec má délku okolo 30 cm, ale byly zaznamenány i devadesáticentimetrové exempláře. Domovem **korálovce** jsou trnité křoviny v pouštních údolích podél pobřeží Tichého oceánu, popř. suché listnaté lesy. Nejrozšířenější je na území severně od **Limy**, mezi údolím řeky **Rimac** a provincií **Libertad**.

V travnatých stepích a členitém horském terénu, např. v okolí **Puna** či ledovcových jezer **Ilanganuco** v NP **Huascarán**, můžete narazit na mírně jedovatého, ale ne příliš nebezpečného hada **tachymenis peruviana**, který dokáže přežít i v extrémní nadmořské výšce kolem 4000 metrů nad mořem. Dospělý jedinec většinou měří kolem 66 cm.

První pomoc při uštknutí peruánským jedovatým hadem

1. jakmile pomine hrozba hadího útoku, postiženého položte a snažte se ho uklidnit.
2. ránu v žádném případě nemačkejte ani nemasírujte, a nepokoušejte se z ní vysávat jed. Maximálně navlhčeným hadrem opatrně setřete kapky z povrchu kůže.
3. sundejte prsteny, náramky a hodinky, aby pacienta neškrtily při následném otékání.
4. s použitím širokého pruhu látky opatrně zabandážujte končetinu nad rankou (mírný tlak obvazu, asi jako při vymknutí kotníku). Poté zakryjte celou končetinu, včetně prstů, oděvy, a s pomocí dlahy ji co nejlépe znehybněte.
4. nedovolte postiženému cokoli polykat, ani léky tišící bolest nebo tekutiny (zejména ne alkohol). Pokud hrozí, že doprava k lékaři zabere víc než několik málo hodin, podávejte uštknutému čistou vodu, aby netrpěl dehydratací. Pokud mu začnou selhávat základní životní funkce, nasadte umělé dýchání, popř. masáž srdce.
5. co nejrychleji přivolejte lékařskou pomoc, nebo pacienta dopravte do nemocnice. Při přepravě by se postižený měl co nejméně hýbat. Jestliže se podařilo hada zabít, vezměte ho s sebou k identifikaci, ale při manipulaci s hlavou dejte pozor, abyste se neporanili o jedové zuby.

Zdroj:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Bothrops>

<http://www.bothrops-theultimatepitviper.com/>

<http://www.toxinology.com/fusebox.cfm?fuseaction=main.snakes.search>

Nejedovatí hadi

Většina hadů žijících v **Andách** není jedovatá. U některých druhů, např. u zelených plazů rodu **chironius**, si zdroje odporují, našel jsem jak zmínky o jejich mírně toxicitě, tak o absenci jedových žláz. Druh **chironius monticola** se vyskytuje i v oblasti **Puna** a **Cuzca**.

Peruánští ptáci

V **Kordillerách** od Kolumbie po Bolívii žije **kolibřík zelený** (**kolibri thalassinus crissalis**). Vyskytuje třeba v údolí řeky **Urubamby** (železnice na **Machu Picchu**), ale i v oblasti **Cuzca** a **Machu Picchu**.

Jedním z nejkrásnějších obyvatel **And** je národní peruánský pták **skalňák andský** (**gallito de las rocas**).

Kondor americký zase svým rozpětím křídel 3 a více metrů patří mezi největší létající tvory vůbec. Živí se zdechlinami, ale někdy uloví i živou kořist. Jelikož je těžký (váží až 12 kg) a neobratný, při vzletu musí nejdříve utíkat, aby v řídkém vzduchu ve velkých výškách získal dostatečnou startovací rychlost.

Pampy v podhůří poskytují útočiště nelétavému **nandu pampovému**. Váží kolem 25 kg, měří 1.5 m a žije ve skupinách, kde jeden samec vládne asi šesti samicím.

Močály, bažiny a říční systémy obývají hejna andských **hus** a **kachen**.

Peruánští býložravci

V Peru žijí všechny čtyři existující druhy **lam**: divoké **lamy huanako** a **vikuña**, i domestikované druhy **lama krotká** a **alpaka**. **Lama krotká** váží kolem 100 kg, v kohoutku dosahuje 1.2 až 1.5 m výšky a je chována kvůli masu a nošení břemen. **Alpaky** jsou chovány pro maso a vlnu. Samci starší tří let slouží též k dopravě, za den zvládnou přenést 25 až 50 kg nákladu na vzdálenost 25 km. **Lama vikuña** váží pouhých 30 až 50 kg a dokáže vyvinout rychlost až 45 km/hod. Z její měkké a husté srsti se vyrábí jedna z nejemnějších vln na světě. V dávných dobách mohli oblečení z vikuní vlny nosit pouze nejurozenější Inkové.

V horských lesích Peru se vyskytuje nejmenší druh jelena na světě, **jelínek pudu**, dále **jelenec běloocasý** a **mazamu červený**.

Z hlodavců stojí za zmínku **morče divoké** a **mara stepní**, která žije v nižších polohách pamp, popř. **viskača**, která dny tráví v noře a za potravou se vydává až v noci. V horách žijí též **pásovci velký** a jeho příbuzný **pásovec devítipásý**.

Peruánské šelmy

V **Andách** žije mnoho druhů šelem. Z kočkovitých jsou to **pumy**, které nejčastěji loví ovce, kozy a jelínky, občas ale i větší kopytníky (koně či krávy).

Šelmy psovité zde reprezentují **vlci**, **šakali** a **psi**, lasicovité **lasičky** a **skunkové**.

Vyskytuje se tu i vzácný druh **medvěd brýlatého**, který se zdržuje v horském mlžném lese ve výškách kolem 3000 m. Živí se plody palm, bylinami a kořínky, a z listů a větví si staví hnízda, což je mezi medvědy velice neobvyklé.

